

Osobnost Františka Běhounka a jeho zásluhy o dobré jméno české vědy

František Běhounek byl fyzikem činným na poli základního i aplikovaného výzkumu ionizujícího záření, organizace a institucionalizace čs. jaderných oborů, byl vysokoškolským pedagogem a popularizátorem vědy.

Jeho profesní kariéra a činnost od samých počátků překračovala národní rámec. Vědeckými výsledky, osobními postoji i širokým kulturním rozhledem významně přispěl k šíření dobrého jména tehdejšího Československa a čs. vědy v zahraničí, a to i v nelehkých obdobích historické vývoje.

Narodil se v Praze 27. října 1898. Univerzitní studia matematiky a fyziky zahájil v době první světové války, ještě za Rakousko-Uherska. Završil je však již v samostatném československém státě.

S perspektivnou zaměstnání v nově zřízeném Státním ústavu radiologickém RČS a s využitím stipendia fr. vlády, odjel v r. 1920 na roční stáž k paní Curieové do Paříže, aby se pod jejím vedením blíže seznámil s problematikou přírodní radioaktivity.

Se základním a aplikovaným výzkumem přírodní radioaktivity a státním radiologickým ústavem byla jeho profesní kariéra spojena až do r. 1945, zprvu v postavení asistenta-fyzika, od r. 1933 pak přednosta ústavu.

Do této doby, do let 1926 a 1928, spadá i jeho účast na dvou zahraničních polárních výpravách, s cílem provést měření atmosférické elektřiny a radioaktivity ve specifických podmínkách severních polárních oblastí. Tvrdohlavost, s níž tehdy svůj vědecký projekt prosadil, s níž jej v drsných severských podmínkách realizoval, získané vědecké výsledky i statečné osobní postoje, které prokázal zejména během dramatického průběhu Nobileho výpravy v r. 1928, mu přinesly uznání a sympatie po celém světě.

V širokém spektru postupně se diferencujících jaderných oborů po druhé světové válce se František Běhounek zaměřil na obor dozimetrie ionizujícího záření. Prostor mu k tomu v roce 1945 poskytl nejprve Radioléčebný ústav Čs. spolku pro výzkum a léčení zhoubných nádorů v Praze na Bulovce, v roce 1946 zestátněný a přejmenovaný na Onkologický ústav. Zde František Běhounek vybudoval výzkumné fyzikální oddělení, které v prvých poválečných letech zajišťovalo dozimetrické služby a radiačně hygienický dohled nad lékařskými pracovišti. V roce 1956 bylo pod názvem radiologická dozimetrie a pod Běhounkovým vedením včleněno do nově zřízeného Ústavu jaderné fyziky ČSAV v Řeži.

Z řady odborných funkcí a postů, které F. Běhounek díky své vědecké autoritě zastával, se omezím na připomenutí jeho působení jako experta Ministerstva zahraničních věcí ve Vědecké komisi OSN pro studium účinků atomového záření, zřízené v roce 1955 s cílem shromáždit a vědecky posoudit data o účincích radioaktivního spadu z pokusných jaderných výbuchů v atmosféře na člověka a životní prostředí.

Nedílnou součástí Běhounkova profesního curricula byla práce pedagogická. Již v roce 1929 se habilitoval na Přírodovědecké fakultě UK pro obor radioaktivita a atmosférická elektřina.

V r. 1954 byl jmenován profesorem pro obor radioaktivita na Matematicko-fyzikální fakultě UK. V roce 1955 byla jeho profesura přenesena na nově zřízenou Fakultu technické a jaderné fyziky (UK), pozdější Fakultu jadernou a fyzikálně inženýrskou ČVUT. Zde působil nejprve jako vedoucí katedry jaderné chemie, od roku 1963 pak nově zřízené katedry dozimetrie a aplikací ionizujícího záření.

K Františkovi Běhounkovi jako vysokoškolskému učiteli nebo školiteli se dodnes hrdě hlásí řada českých a slovenských odborníků, kteří v národním i mezinárodním kontextu pokračují v jeho vědeckém odkazu.

Opmenout na tomto místě nelze ani neuvěřitelně plodnou literární činnost Františka Běhounka a jeho zásluhy o popularizaci vědy mezi mládeží a širokou veřejností. Četné překlady jeho dobrodružných a vědecko-fantastických knih pro mládež také přesáhly hranice Československa a uchvátily čtenáře i ve velmi vzdálených zemích.

František Běhounek zemřel 1. ledna 1973 v Karlových Varech, ve věku nedožitých 75 let.

Jeho zásluhy na poli národní i mezinárodní vědy, vědecké organizace i mezinárodní reprezentace čs. státu byly již za jeho života oceněny řadou vědeckých post a uznání, doma i v zahraničí. V roce 1953 byl zvolen členem korespondentem a v roce 1960 akademikem ČSAV. V roce 1957, na konferenci UNESCO o radioizotopech, byly jeho práce v oboru dozimetrie záření oceněny Stříbrnou medailí města Paříže. V roce 1968, u příležitosti 70. narozenin, mu byla udělena Zlatá Felberova medaile ČVUT za pracovní zásluhy na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT a zlatá plaketa ČSAV „Za zásluhy o rozvoj ve fyzikálních vědách.

Významným oceněním jeho zásluh o čs. vědu a její reprezentaci na mezinárodním fóru, byť přichází posmrtně, je bezesporu i nově zřízená Běhounkova cena.

Nezapomínejme však, že František Běhounek byl také jen člověk, s drobnými lidskými chybami a nedostatky.